

BELLE TEN

Cilt: XXII

Ocak 1958

Sayı : 85

ATATÜRK TEN DİNLEDİKLERİM

Prof. Dr. AFETİNAN

Atatürk, kendisi okuyup çalışmadığı zamanlar, hemen her akşam bulunduğu yer neresi olursa olsun, toplantılar yapması başlıca âdeti idi.

İlk konuşmalar günlük olaylar etrafında yapılır herkesin söyleyeceklerini dinlediği gibi, kendisi de tahliller ve izahlar yapmayı pek severdi.

Atatürk devrinde, Avrupa devletlerinden bilhassa İtalya ve Almanya'da çok gösterişli, sivil ve askerî geçit resimleri pek mübalagalı bir surette rağbette idi.

İşte bu sıralarda bizim de bazı muayyen millî yıldönümlerinde geçit resimlerimiz yapılırdı. 19 Mayıs spor gösterileri ise Atatürk'ün ölümünden zannedersem bir sene önce başlamıştı. Diğer sporlarda da beynelmilel karşılaşmalarda en çok muvaffak olunan kısım güreşti.

Bir akşam Atatürk'ün etrafında toplananlar tarafından bir geçit resmi tenkit edilmiş ve Spor gösterilerinde ve müsabakalarda başarının veya başarısızlığın âmilleri üzerinde durulmuştu. Atatürk şüphe yokki her sahada başarılı olmayı en çok istiyen bir şefti. Ancak ne olursa olsun olayları tahlil etmek ve maneviyatın yükselmesi ile maddiyatın muvaffakiyete götürülebileceğini telkin etmek istemişti.

Buraya koyduğum bu yazılar spor ve geçit resimleri (parade) hakkında kendisinin bazı fikirlerini açıklamaktadır. Ordudan örnekler getirmek ise daima âdeti ve sevdiği bir kısım idi.

İkinci yazı Millî Mücadele devrine ait bir hatıradır. Bilinen bir olay olmakla beraber Atatürk'ün Ankaralı'lar için söylediği sözlerin değerini belirtmek ve tarihî vakaları anlatış tarzını göstermek emelile burada yayınlıyorum:

ATATÜRK'E GÖRE SPOR VE GEÇİT RESİMLERİ

“Sağlam dimağ, sağlam vücutta bulunur”

“Her ulus çocuklarının sıhhatli ve gürbüz olmaları için yaşadıkları bölgenin sıhhi şartlarını temin etmek, Devlet halinde bulunan siyasî teşekküllerin en birinci ödevidir.

Ondan sonra en küçük yaştan en son yaşa, yani insan ömrünün vasatı süresince derece derece beden faaliyeti önemli yer tutar ve tutmalıdır da.

Beden hareketlerinde esas, nesilden nesile intikal eden âdetlerdir. Yirminci asırda bütün dünya milletleri için spor esaslarının tekniği bundan doğmuştur. Türk çocukları her kavmin çocukları gibi, doğdukları andan itibaren tabiatın kendilerinde yarattığı hareket ve faaliyete ellerini, kollarını bacaklarını hareket ettirmekle başlarlar; sonra çocuk büyüyünce bulunduğu muhitin şartlarına göre tarlalarda, bayırlarda, tepelerde, kayalıklar içinde, ormanlar arasında koşar, yürür hiç te yaptığıının ne olduğunu düşünmeksizin bugünkü ilim dünyasının spor dediğini kendiliğinden yapar. Güreşir, ata biner, atlar, cirit oynar ve daha bir çok millî sporları yapar.

Türk köylü çocuğunun bu yapagelmekte olduğu tabii ve millî sporlar bugünkü medenî addedilen dekor içinde belki en az muvaffakiyet gösteren bir haldir. Fakat Türk içtimaî bünyesinde spor hareketlerini tanzime memur olanlar Türk çocuklarının spor hayatını yükseltmeyi düşünürken, sadece gösteriş için veya herhangi bir müsabakada kazanmak emeliyle bir spor plânı çizmezler. Esas olan, bütün her yaştaki Türkler için beden eğitimini sağlamaktır. “Sağlam dimağ, sağlam vücutta bulunur” sözünü atalarımız boşuna söylememişlerdir.

Bunun üst tarafı şudur: Bu Türk çocuklarına sporun bugünkü tekniğini öğretmek ve bunların bir kısmını bazı törenlerde ve bayramlarda dekor olarak ortaya koymak gerekir. Buna lüzum var mı yok mu? gibi bir soruya şöyle cevap verilebilir: esasen yoktur; fakat hakikatı göremiyen cihan nazarında, mevcut ve muhakkak bir haki-

katı ufak bir örnekle ispat edebilmek için lüzumlu görülebilir. Bunu başka bir misalle izah edelim:

Bir milletin ordusu mükemmel ordu mudur, bunun tezahürü nedir? Böyle bir sorunun cevabı şudur :

O orduyu asıl düşman karşısında görmek lâzımdır. Bu ise bir millet için herhangi bir zamanda gösterilebilmek imkânı olmaz. Bunu muharebe sahasında göstermek fırsatını bulabilecekler azdır; bu nasibelerden mahrum bulunanlara, millet ordusunun kuvvetini, kudretini, haşmetini göstermek umumiyetle bir takım göz alıcı hareketler, askerî nizamlar kabul olunmuştur. Bu nizamlar ve bunların gösterileri bir takım göz kamaştırıcı ve gönül alıcı göreyledir. Bir orduda esas disiplini bu parat şekillerine değil, tabiat şekillerine uydurmak mecburiyeti anlaşıldığı günden beridir ki, orduların talim ve terbiye programlarının hakikî azimet noktası tespit edilmiştir.

İşte bu itibarla Türk ordusunun geçit resimlerinde ve yine Türk gençliğinin top oyunu ile buna benzer sporlarında kusurları görülebilir; Çünkü bu kusurların biraz dikkat ve biraz da talim ile ortadan kalkması mümkündür. Buna o kadar çok fazla ehemmiyet vermeme-lidir. Bizler için asıl olan Türk çocuklarının sporu sevmeleri ve fizikî kuvvetlerini yerinde kullanabilmeleridir. Bu çocuklar asker oldukları zaman onların muharebe meydanlarında muvaffak olmaları için lâzım gelen talim ve terbiyeye bilhassa ehemmiyet vermeliyiz. Buna göre bir geçit resminde, bir paratta ordumuzun gösterişi pek parlak olmayabilir; biz bunu, bu telakkiyi ordumuzun yüksek harp kabiliyetine ölçü ve işaret olarak telakki etmemeliyiz.

Genç Türk çocukları top oyunlarında, herhangi bir millet çocukları kadar talimli ve mümareseli gönürnmiye bilirler; bundan da müteessir olma lüzum ve mahal yoktur. Biz çocuklarımızı hakikî kuvvet, kudret ve zekâ müsabakalarında, her gün her yerde ve hattâ her köyde görmekteyiz. Bunu göremiyenlerdir ki alayışlı işleri yapamıyor gibi görünen Türk gençliğine endişe ile bakmaktadırlar. Bunlara müteselli olmaları için haber verelim ki, hakikat onların göregeldikleri gibi değildir. Türk milleti ve onun küçük ve büyük yaştaki çocukları çelikten yapılmış heykellerdir; onların ne olduklarını anlamak için onlarla savaş meydanlarında boy ölçüşmek lâ-

zımdır*. İşte böyle bir teşebbüstür ki, Türk gençliğinin binlerce sene evvelden beri tanınmış olan yüksek kıymet, kuvvet, kudret ve yenilmez zekâsının imtihanı olur.

Türk milleti her an ve her kiminle olursa olsun böyle bir imtihana hazırdır”.

MİLLÎ MÜCADELEDEN BİR HÂTIRA (HEYET-İ NÂSİHA)

“Türk yurdunu düşman istilâsından, ve Türk milletini esaret ve mahkûmiyetten kurtarmak azmiyle bütün bir husumet dünyasına karşı ayaklanan Mustafa Kemal, Sivas’daki millî vazifesini bitirdikten sonra Ankara’ya gelmişti (27. XII. 1919).

Ankara’nın çok sağlam karakterli halkı Mustafa Kemal’i büyük bir muhabbetle karşıladı; Onu Ziraat Mektebi olmak üzere bir tepe üstünde yapılmış olan eve misafir etti; Mustafa Kemal Heyet-i Temsiliye namı altında bu evde, Ankara halkının yüksek duygularından aldığı emniyetle çalışmaya başladı.

Bir gün kendisine İstanbul’dan telgrafla şöyle bir haber gelmişti: Bir heyet-i Âliye -buna Heyeti Nasihâ dahi denebilir- kendisiyle görüşmek için İstanbul’dan Ankara’ya izam olunmuştur.

Mustafa Kemal bu heyetin iyi karşılanması için lâzım gelen bütün tertibatı aldırdı; bu meyanda Geyve boğazındaki kumandana, heyetin müreffehen Ankara’ya izamını emretti.

Heyeti teşkil edenler arasında çok kıymetli tanınmış mebuslar bulunduğu ayrıca bildirilmişti.

* Atatürk ayrıca başka bir konuşmasında şu olayı anlatmıştı: Bir gün I. Dünya harbi sırasında Alman generallerinden birisi Orduyu teftiş ederken cılız ve çelimsiz gibi görünen erlere bakarak M. Kemal’e diyor ki: “Bunlar harp edemez. Pek kuvvetsiz görünüyorlar”. M. Kemal bu sözü tasvip etmeyen bir işaret yaparken, Alman generali en cılız görünen bir askeri kuvvetle iterek yere düşürmek ve sözünü böylece teyit etmek istiyor. Fakat hayret! o cılız gibi görünen er, iri cüsseli generalin kuvvetine öyle bir çeviklikle mukavemet gösteriyor ki, değil yere yuvarlanmak, adetâ karşısındakini sarsacak bir durum hasıl oluyor. Müttelik Alman generali mahcup. M. Kemal gururlu ve milletine güvenmenin sevinci ve inanı içinde Türk erlerine şefkatle bakıyor.

Atatürk bu olayı anlatırken “görünüşe her zaman aldanmayın” der ve kapısında nöbet bekleyen erleri salona getirterek onlara güreş yaptırır.

Heyete dahil bulunan zevattan bir kısmı Ankara'da Mustafa Kemal'e mülâki olmadan evvel bir defa kendi memieketlerine uğramayı her nedense lüzumlu addetmişlerdi; bu cihet Mustafa Kemal'den istizan olundu. Mustafa Kemal buna müsbet cevap verdi; istiyen yanıma gelebilir; istemiyen memleketine gidebilir dedi.

İlk gelenler arasında İstanbul'ca mahir tanınmış bir hukukcu da vardı. Mustafa Kemal bunlarla daha ilk konuşma neticesinde anladı ki bu heyet kendisine karşı ve kendisini güya yola getirmek için gönderilmiş bir Heyet-i Nasiha idi. İstanbul'dan bu heyeti izam edenlerin fikrine göre Mustafa Kemal Osmanlı İmparatorluğu aleyhinde, Osmanlı Padişahı aleyhinde, hilâfeti celileyi islâmiye aleyhinde nâbeca bir takım hareketlerde bulunmaktadır. Bu hareketlerin tashihi devlet, millet ve memleket için lâzım ve hayırlıdır. İşte Heyet-i Nasiha bu vazife ile ve mukaddes bir vazife yapmış oldukları kanaatiyle Ankara'ya gelmişti. Heyet âzası kendilerine tevdi edilen memuriyeti hüsnü ifa edecekleri ünmiyesini taşıyorlardı.

Bir müddet sonra bu âli zatlar, aldıkları tâlimat dairesinde vazifelerini ifa ettiklerine kani olarak İstanbul'a avdet hazırlıkları yapmaya başlamışlardı. Bunun üzerine Mustafa Kemal kendilerine hakikatta emirden başka bir şey olmıyan, şu vesayada bulundu.

— Ben sizi Türk milletinin namuslu, haysiyetli ve anlayışlı fertleri olarak telâkki ettim ve sizinle öyle görüştüm. Sizin bana mülâki olduktan ve millî dâva üzerinden benimle hasbihal ettikten sonra beni terkedip İstanbul'a dönmeniz doğru olamaz; bunu size yakıştıramam; burada kalacak ve benimle beraber çalışacaksınız.

Heyet-i Nasihanın Mustafa Kemal'e verdiği cevap şu idi:

— Pek alâ, ama biz İstanbul hükümetinden ve bu hükümete hâkim olan ecnebilere talimat alarak buraya gelirken onlara bir namus sözü vermiştik; işimiz bittikten sonra tekrar İstanbul'a dönmek bu namus sözünün icabıdır; şimdi dediğiniz gibi, burada kalacak olursak o sözümüzü tutmamış oluruz.

Mustafa Kemal derhal şu mukabelede bulundu :

— Çok haklısınız. Sizi bu durumdan kurtarmak için yegâne çare hepimizi burada tevkif etmektir. Şimdi emrediyorum: İstanbul'a gidemezsiniz, mevkufsunuz.

ve İlâve etti :

— Artık namusunuz kurtulmuştur değil mi?

Mustafa Kemal'in bu sualine şu cevap verilmiştir :

— Hayır, bu muamele kanunî şekilde tamam olmak için yapılacak bir formalite daha vardır.

Mustafa Kemal, sordu :

— Ne gibi formalite ?

— Bize imzanız altında bir vesika vereceksiniz ve bu vesikaya bizim size söylediklerimizi, sizin de buna mukabil bizi İstanbul'a göndermeyip tevkif ettiğinizi yazacaksınız.

Mustafa Kemal şu cevabı verdi :

— Nasıl isterseniz öyle bir vesika hazırlayınız da imza edeyim.

Vesika imzalandı ve herkes vesikasını bir zarfa koyarak cebine yerleştirdi.

Artık vicdan azabı kalmamıştı.

Ankara'da, millî dâvanın yanında ve içinde böylelikle kalan bu zatlara Mustafa Kemal yeni Millî devlet ve hükümetin en ehemmiyetli branşlarında en büyük emniyet ve itimat mevkilerinde vazifelendirmişti¹.

¹ Bu her iki yazı Atatürk'ten dinlediğim gibi not edilmiştir (1937).